

INGLIZ TILIDAGI LEKSIK KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISHDAGI ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Shoynazarova Vaziraxon,
TerDMAU o'qituvchisi

MODERN APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF LEXICAL SKILLS IN ENGLISH

Shoynazarova Vazira, Teacher of TerDMAU

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ ЛЕКСИЧЕСКИХ НАВЫКОВ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Шойназарова Вазира, преподаватель ТерДМАУ

vaziraxon.ru@mail.ru,
<https://orcid.org/0009-0004-5570-3034>

Abstrakt. Ushbu maqola zamonaviy yondashuvlarning asosiy turlaridan biri – o'quvchilarga yangi so'zlarni turli kontekstlarda ko'rish, o'rganish va qo'llash imkonini beradigan interfaol ta'lim vositalaridan foydalanish haqida. Onlayn platformalar talabalarga muloqot qilish, fikr almashish va yangi lug'atni o'zlashtirishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: platforma, video, audio va grafik materiallar

Abstract. This article is about one of the main types of modern approaches - the use of interactive educational tools, which allows students to see, learn and apply new words in different contexts. Online platforms help students communicate, exchange ideas and master new vocabulary.

Keywords: platform, video, audio and graphic materials

Аннотация. В этой статье речь идет об одном из основных типов современных подходов - использовании интерактивных образовательных инструментов, что позволяет студентам видеть, изучать и применять новые слова в разных контекстах. Онлайн-платформы помогают студентам общаться, обмениваться идеями и осваивать новую лексику.

Ключевые слова: платформа, видео, аудио и графические материалы.

Kirish. Axborot texnologiyalarini ingliz tilidagi leksik ko'nikmalarni rivojlantirishga integratsiyalash bugungi ta'lim jarayonida asosiy vazifalardan biriga aylangan. Ushbu yondashuv nafaqat o'quv jarayonini zamon talablariga moslashtiradi, balki o'quvchilarning individual ehtiyojlariga ham mos keladi. Zamonaviy yondashuvlarning asosiy turlaridan biri – interaktiv ta'lim vositalarini qo'llashdir. Bu usul orqali talabalar yangi so'zlarni turli kontekstlarda ko'rib, o'rganadi va amaliyotda qo'llash imkoniga ega bo'ladi. Shuningdek, mobil ilovalar yordamida so'zlarni tez-tez takrorlash va mustahkamlash imkoniyati yaratiladi. Onlayn platformalar esa o'quvchilarga o'zaro muloqot qilish, fikr almashish va yangi lug'at birliklarini o'zlashtirishda yordam

beradi. Bundan tashqari, video va audio materiallar so'zlarning to'g'ri talaffuzi va ma'nosini anglashga ko'maklashadi. Shu tarzda o'quvchilar so'zlarni nafaqat yodlaydi, balki ularni turli vaziyatlarda to'g'ri ishlatishni o'rganadi.

Metodologiya. Texnologiyalar yordamida tashkil etilgan o'yinlar va viktorinalar leksik ko'nikmalarni qiziqarli shaklda rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa talabalar motivatsiyasini oshiradi va ularni faol o'rganishga undaydi. Shuningdek, adaptiv ta'lim tizimlari har bir talabaning bilim darajasiga mos materiallar taqdim etadi, bu esa o'rganish jarayonini samaraliroq qiladi. O'z-o'zini baholash va progress monitoringi imkoniyatlari o'quvchilarga o'z rivojlanishini kuzatish imkonini beradi. Shu bilan birga, sun'iy

intellekt yordamida yaratilgan dasturlar soʻz boyligini kengaytirishning individual yoʻllarini taklif etadi. Zamonaviy texnologiyalar leksik koʻnikmalarni shakllantirishda koʻp oʻlchamli yondashuvni amalga oshiradi, yaʼni koʻrish, eshitish, yozish va gapirish koʻnikmalarini birlashtiradi. Bu esa til oʻrganishning yanada samarali boʻlishini taʼminlaydi. Shuningdek, texnologiyalar yordamida taʼlim jarayonida individual yondashuv kuchayadi, bu esa talabaning qobiliyatlarini maksimal darajada rivojlantirishga yordam beradi. Taʼlimdagi bunday yondashuvlar murakkab til materiallarini oson va tushunarli tarzda oʻzlashtirishga koʻmaklashadi.

Materiallar. Axborot texnologiyalari bilan taʼminlangan muhitda talabalar soʻzlarni kontekst asosida oʻrganib, ularni kundalik muloqotda qoʻllashga tayyorlanadi. Shu bilan birga, texnologiyalar oʻquv jarayonini interaktiv va dinamik qiladi. Zamonaviy yondashuvlar bilan jihozlangan taʼlimda talabalar mustaqil fikrlash va tilga boʻlgan qiziqishni oshiradi. Oʻqituvchilar uchun esa bu usullar oʻquv jarayonini samarali boshqarish va individual talabalarni qoʻllab-quvvatlash imkonini beradi. Integratsiyalashgan texnologiyalar yordamida tashkil etilgan darslar talabalar bilimini chuqurroq va kengroq rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli, leksik koʻnikmalarni rivojlantirishda axborot texnologiyalarini toʻgʻri qoʻllash muhimdir. Bu nafaqat oʻquvchilar uchun qulaylik, balki oʻrganish sifatini oshirishning samarali yoʻlidir. Ingliz tilini oʻqitishda axborot texnologiyalarini integratsiyalashning asosiy maqsadi - oʻquvchilarning til koʻnikmalarini mustahkamlash va ularning oʻrganish jarayonini qiziqarli qilishdir. Shu bilan birga, bunday yondashuvlar talabalarni zamonaviy dunyo bilan bogʻlab, ularning global kommunikatsiya koʻnikmalarini oshiradi. Jack C. Richards taʼkidlaganidek, raqamli texnologiyalar til oʻrganishni interaktiv va shaxsiylashtirilgan jarayonga aylantiradi, bu esa talabaning leksik bilimlarini yanada mustahkamlashga yordam beradi¹.

Axborot texnologiyalarini ingliz tilidagi leksik koʻnikmalarni rivojlantirish jarayoniga integratsiyalashda bir nechta zamonaviy yondashuvlar qoʻllaniladi. Birinchidan, interaktiv yondashuv bu jarayonda asosiy oʻrin tutadi. Ushbu yondashuv yordamida talabalar mobil ilovalar, onlayn platformalar va oʻyinlar orqali soʻzlarni turli kontekstlarda oʻrganib, amaliyotda qoʻllash imkoniga ega boʻladi. Robert Godwin-Jones taʼkidlaganidek, interaktivlik til oʻrganishni jonli va samarali qiladi hamda talabalarni faol ishtirok etishga undaydi². Shuningdek, individualizatsiyalashgan yondashuv til oʻrganish jarayonining samaradorligini oshiradi. Bu yondashuvda sunʼiy intellekt va adaptiv tizimlar yordamida har bir talabaning bilim darajasi va ehtiyojlariga mos materiallar taqdim etiladi.

Norbert Schmitt bunday yondashuvni til oʻrganishning eng samarali usullaridan biri deb hisoblaydi³. Bundan tashqari, multimedia yondashuvi ham ahamiyatlidir, chunki video, audio va grafik materiallar talabaga soʻzlarning talaffuzi, maʼnosi va kontekstini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Bu yondashuv koʻp sezgi organlarini jalb qilgani uchun bilimlarni yanada mustahkamlaydi. Oʻyinlashtirish yondashuvi orqali esa taʼlim jarayoni qiziqarli va ragʻbatlantiruvchi shaklga keladi. Oʻyin elementlari talabaning motivatsiyasini oshiradi, doimiy mashq qilishga undaydi va leksik bilimlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Buning natijasida talabalar yanada faol va ishtiyoq bilan oʻrganadilar. Bundan tashqari, hamkorlik va kommunikatsiya yondashuvi taʼlim jarayonini real kontekstga olib chiqadi. Onlayn muloqot platformalarida talabalar oʻzaro fikr almashadi, yangi soʻzlarni amalda qoʻllaydi va bir-biridan oʻrganadi. Bu yondashuv til oʻrganishni yanada samarali qiladi va tilni real vaziyatlarda qoʻllash imkonini yaratadi. Shu tariqa, ushbu yondashuvlarning barchasi birgalikda talabalar uchun oʻrganishni qiziqarli, samarali va individual ehtiyojlarga moslashtirilgan jarayonga aylantiradi. Natijada, talabalar ingliz tilidagi leksik koʻnikmalarni tezroq va chuqurroq oʻzlashtiradilar.

¹ Schmitt, N. Researching vocabulary: A vocabulary research manual. Palgrave Macmillan. – 2010 – 83 p.

² Godwin-Jones, R. Using mobile technology to develop language skills and cultural understanding. Language Learning & Technology, 22(3), - 2018 - 3-17pp.

³ Schmitt, N. Researching vocabulary: A vocabulary research manual. Palgrave Macmillan. – 2010 – 73 p.

1.1.1-rasm. Olimlarning yondashuvlar borasidagi fikrlarining ko‘rinishi

Axborot texnologiyalarini ingliz tilidagi leksik ko‘nikmalarni rivojlantirish jarayoniga integratsiyalashda bir nechta muhim yondashuvlar mavjud. Birinchi yondashuv - kontekstualizatsiyalashgan yondashuv bo‘lib, unda talabalar yangi so‘zlarni real hayotiy vaziyatlar va turli matnlar kontekstida o‘rganadilar. Bu yondashuv so‘zlarning ma‘nosi va ishlatilishini chuqurroq tushunishga yordam beradi. Nation (2001) ta’kidlaganidek, kontekstda o‘rganilgan so‘zlar uzoq muddatli xotirada saqlanadi va amaliyotda samarali qo‘llaniladi ¹. Ikkinchi yondashuv - multimodal yondashuv bo‘lib, bu yerda matn, rasm, video va audio materiallar birlashtiriladi. Ingliz olimi R.E.Mayer fikricha, ko‘p sezgi organlari jalb qilinganda o‘rganish jarayoni samaraliroq kechadi ². Shu bois, multimedia vositalari leksik ko‘nikmalarni yanada mustahkamlashda muhim vosita hisoblanadi. Uchinchi, mobil o‘rganish yondashuvi bo‘lib, u talabaga istalgan joyda va vaqtda so‘zlarni o‘rganish imkonini beradi. A.Kukulska-Hulme ta’kidlaganidek, mobil ilovalar yordamida o‘qish jarayoni moslashuvchan va uzluksiz bo‘ladi, bu esa leksik bilimlarni tezlashtiradi ³. To‘rtinchisi - avtomatlashtirilgan o‘z-o‘zini baholash tizimlari. Bu tizimlar talabaga o‘z bilimini mustaqil ravishda

tekshirish imkonini beradi, xatolarni aniqlash va to‘g‘rilash imkoniyati esa leksik ko‘nikmalarni yanada mustahkamlaydi.

H.D.Brown fikricha, o‘z-o‘zini baholash talabani mustaqil o‘rganish qobiliyatini oshiradi va bilimlarni mustahkamlaydi ⁴. Beshinchisi, ijtimoiy o‘rganish yondashuvi bo‘lib, talabalar onlayn guruhlar va platformalar orqali hamkorlikda o‘rganadilar. Rus olimi L.S.Vygotsky ta’kidlaganidek, ijtimoiy muloqot o‘rganish jarayonini kuchaytiradi va leksik ko‘nikmalarni rivojlantirishda asosiy rol o‘ynaydi ⁵. Shu bilan birga, bu yondashuv talabalar o‘rtasida faol fikr almashinuvini rag‘batlantiradi va yangi so‘zlarni amaliy kontekstda qo‘llash imkonini yaratadi. Kontekstualizatsiyalashgan yondashuv yordamida talabalar so‘zlarning haqiqiy ishlatilishini bilib, tilni yanada to‘g‘ri va ravon o‘rganadilar. Multimedia vositalari esa o‘rganishni sezgirlikka asoslangan jarayonga aylantiradi, bu esa yangi so‘zlarni eslab qolishni osonlashtiradi. Mobil o‘rganish texnologiyalari esa o‘quv jarayonining doimiyligini ta’minlaydi va talabalarni o‘z vaqtida mustaqil o‘rganishga rag‘batlantiradi. Avtomatlashtirilgan baholash tizimlari o‘z bilimini sinash imkonini berib, so‘z boyligini yanada mustahkamlashga yordam beradi. Ijtimoiy o‘rganish esa talabalar

¹Nation, I. S. P. Learning vocabulary in another language. Cambridge University Press. – 2001 – 62 p.

² Mayer, R. E. Multimedia learning (2nd ed.). Cambridge University Press. – 2009 – 238 p.

³ Kukulska-Hulme, A. Language learning defined by time and place: A framework for next generation designs. In

Mobile learning: Piloting and small scale implementation. Routledge. – 2012 – pp. 1-10.

⁴ Brown, H. D. Principles of language learning and teaching (6th ed.). Pearson Education. – 2013 – 67 p.

⁵ Vygotsky, L. S. Mind in society: The development of higher psychological processes. Harvard University Press. – 1978 – 92 p.

o'rtasida hamkorlik va o'zaro yordamni kuchaytiradi, bu esa til o'rganishni yanada samarali qiladi. Shu tariqa, ushbu yondashuvlarning har biri leksik ko'nikmalarni rivojlantirishda o'ziga xos ahamiyatga ega. Ularning barchasi birgalikda qo'llanilganda, talabalar uchun o'rganish jarayoni samarali, qiziqarli va individual ehtiyojlarga moslashgan bo'ladi. Natijada, talabalar ingliz tilidagi so'z boyligini chuqurroq o'zlashtiradi va uni amalda qo'llash ko'nikmasini oshiradi.

Xulosa. Ushbu yondashuvlar o'zaro uyg'unlashtirilgan holda qo'llanganda, leksik ko'nikmalar samarali rivojlanadi. Texnologiyalar yordamida til o'rganish shaxsiylashtirilgan, moslashuvchan va natijaga yo'naltirilgan bo'ladi. Shu bois, texnologiyalar asosidagi yondashuvlar ingliz tili lug'atini o'rgatishda kuchli didaktik asosga ega. Ular o'qituvchilarga ham zamonaviy metodlarni joriy etish imkonini beradi. Shuningdek, talabalar til o'rganishga nisbatan ijobiy munosabatda bo'ladilar. Yondashuvlarning kombinatsiyasi so'zlarni yodlash, eslab qolish va amalda ishlatish samaradorligini oshiradi. Bu esa talabani mustaqil va faol o'rganuvchiga aylantiradi. Shu tariqa, texnologiyalarga asoslangan metodlar

leksik ko'nikmalarni rivojlantirishda ulkan ahamiyat kasb etadi. Ular nafaqat bilim berish, balki uni mustahkamlash, baholash va amaliyotda qo'llash imkonini ham beradi. Xulosa qilib aytganda, texnologiyalarni integratsiyalash asosidagi yondashuvlar leksik kompetensiyani shakllantirishning ajralmas va samarali vositasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Schmitt, N. Researching vocabulary: A vocabulary research manual. Palgrave Macmillan. – 2010 – 83 p.
2. Godwin-Jones, R. Using mobile technology to develop language skills and cultural understanding. Language Learning & Technology, 22(3), - 2018 - 3-17pp.
3. Nation, I. S. P. Learning vocabulary in another language. Cambridge University Press. – 2001 – 62 p.
4. Mayer, R. E. Multimedia learning (2nd ed.). Cambridge University Press. – 2009 – 238 p.
5. Kukulska-Hulme, A. Language learning defined by time and place: A framework for next generation designs. In Mobile learning: Piloting and small scale implementation. Routledge. – 2012 - pp. 1-10.

